

Onderwerp Voortzetting regeling Cultuureducatie met Kwaliteit

Steller F.W.A.P. van Kleef

De leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon (050) 367 76 35 Bijlage(n) 1

Ons kenmerk 4906267

Datum 18-03-2015 Uw brief van

Uw kenmerk -

Geachte heer, mevrouw,

Inleiding

In uw raadscommissie Onderwijs en Welzijn van 5 november jl. gaven wij mondeling aan met een nieuw plan van aanpak te komen voor ons programma rond Cultuureducatie met kwaliteit. Met deze brief informeren wij u over dit plan van aanpak (bijgevoegd), uit te voeren door een nieuwe penvoerder.

In deze brief gaan we achtereenvolgens in op de volgende vragen:

1. Wat is Cultuureducatie met kwaliteit?
2. Hoe verliep het programma tot nu toe in Groningen?
3. Hoe gaan we verder met Cultuureducatie met kwaliteit?

1. Cultuureducatie met kwaliteit

Voor de cultuurnotaperiode 2013-2014 ontwikkelde het Rijk de regeling Cultuureducatie met kwaliteit, gericht op het verbeteren van de kwaliteit van cultuureducatie in het basisonderwijs. Gemeenten en provincies konden deelnemen op basis van matching met een eigen programma. Dit moest voldoen aan door het Rijk opgestelde regels, zoals het benoemen van een culturele partij als penvoerder en het voldoende betrekken van het onderwijs.

Cultuureducatie is al vele cultuurnota's speerpunt van onze gemeente. In de huidige cultuurnotaperiode nemen we samen met de provincie Groningen deel aan de rijksregeling Cultuureducatie met Kwaliteit. We stelden samen een uitvoeringsplan op (*Volgende verdieping!*, te vinden op onze website) en belegden samen de uitvoering bij een samenwerkingsverband van de vier Groninger steuninstellingen voor cultuureducatie: Kunststation C, IVAK (nu beide gefuseerd tot CultuurClick), Cultuur Educatie Stad (nu Vrijdag) en Erfgoedpartners. Eén van de instellingen (aanvankelijk Kunststation C, later Vrijdag) werd benoemd tot penvoerder.

2. Cultuureducatie met kwaliteit in Groningen

Na goedkeuring van ons plan door het Fonds voor Cultuurparticipatie (uitvoerder van de regeling op Rijksniveau) in maart 2013, kon het Groninger programma rond Cultuureducatie met kwaliteit van start gaan. Bedoeling was met Groninger scholen en cultuurinstellingen te komen tot een samenhangend geheel van onderzoeksprojecten, gericht op de kwaliteitsverbetering van cultuureducatie in het basisonderwijs. Om voortvarend te kunnen beginnen, maakte een reeks startprojecten onderdeel uit van ons uitvoeringsplan. Nieuwe projecten werden getoetst door de Kunstraad.

In de loop van 2014 bleek het programma niet naar verwachting te verlopen. Mede op basis van signalen van de Kunstraad kwamen de opdrachtgevende overheden (Rijk, provincie en gemeente) tot de conclusie dat het programma onvoldoende voortgang kende. Specifiek hadden de projecten onderling te weinig samenhang, was de betrokkenheid van scholen ondermaats en stagneerde de toevoeging van nieuwe projecten.

Hierop volgden kritische gesprekken met de uitvoerende steuninstellingen. Deze zegden toe met een herzien plan van aanpak te komen voor de resterende jaren van de regeling. Hiertoe ondernamen zij ook verschillende pogingen, maar zonder te komen tot een evenwichtig resultaat. Daarop besloten de steuninstellingen eind oktober 2014 - halverwege de regeling CMK - de opdracht terug te geven. Sindsdien zijn wij samen met provincie Groningen en in nauwe samenspraak met het Fonds voor Cultuurparticipatie, op zoek gegaan naar een nieuwe uitvoerende partij.

3. Cultuureducatie met kwaliteit in 2015 en 2016

In onze zoektocht betrokken we vooral regio's waarin Cultuureducatie met kwaliteit wel tot de gewenste resultaten heeft geleid. Daarbij kwam de provincie Drenthe, waar de uitvoering in handen is van K&C (Kunst & Cultuur) Drenthe, als beste naar voren. Onder leiding van K&C werd met het programma meer dan van 90 procent van de scholen in de provincie bereikt.

K&C ontwikkelde daarnaast een unieke evaluatiesystematiek op basis van de heersende, aan de RUG ontwikkelde theorie over cultuureducatie ('Cultuur in de Spiegel'). Deze systematiek onderscheidt vier niveaus en stimuleert scholen zich jaarlijks verder in cultuureducatie te ontwikkelen. Lichtpunt voor Groningen is dat het instapniveau hier hoger ligt dan in Drenthe. Scholen in Drenthe stappen in de regel in op niveau 1 of 2, terwijl Groninger scholen door het jarenlange stimuleringsbeleid van binnenschoolse deskundigheidsbevordering veelal kunnen instappen op niveau 3 of 4.

Ook heeft K&C het voordeel een intermediaire organisatie te zijn en is ze bedreven in transparant subsidiemanagement. De Groningse steuninstellingen waren naast uitvoerder van de regeling Cultuureducatie met kwaliteit ook aanbieder van cultuur, waardoor de schijn van belangenverstrengeling de afgelopen twee jaar soms moeilijk was te vermijden.

Uitgangspunt van de aanpak van K&C is de opvatting dat het primair onderwijs verantwoordelijk is voor de invoering van goed cultuuronderwijs. Hiertoe kunnen scholen nu, in tegenstelling tot de voorgaande twee jaren, zelf aanspraak maken op de beschikbare gelden. Daarbij wordt ingezet op zowel kwaliteit door meer vraaggestuurd te werken, als kwantiteit: het beoogde bereik voor 2015 en 2016 met Cultuureducatie met kwaliteit onder scholen is 75 procent.

De inzet van K&C richt zich daarbij op het bestendigen van wat goed loopt, het uitbreiden dan wel herwinnen van het bereik onder scholen via vraaggestuurde cultuurmenu's en het verankeren van cultuureducatie als een verantwoordelijkheid van scholen.

Financiën

Het Plan van aanpak van K&C valt binnen de bestaande financiële kaders. Het kan kortom worden geïmplementeerd vanuit de bestaande budgetten voor Cultuureducatie met kwaliteit. Ook de kaders voor de inzet van budget voor centrale overhead (maximaal 7% van het budget) die de regeling stelt, worden in de doorstart gerespecteerd.

Basisscholen ontvangen reeds een rijksbijdrage voor cultuureducatie van 10,90 euro per leerling. Het daadwerkelijk beschikbaar stellen van dit bedrag is een voorwaarde voor deelname aan ons programma rond Cultuureducatie met kwaliteit. Op deze wijze maken we cultuureducatie duurzaam.

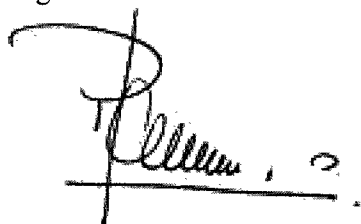
Vervolg

Zowel de provincie als het Fonds voor Cultuurparticipatie hebben ingestemd met het nieuwe plan van aanpak. De periode tot de zomer zal voornamelijk in het teken staan van het informeren van scholen, cultuurinstellingen en andere culturele ondernemers over de doorstart en het hen ondersteunen bij het maken van nieuwe plannen voor de eerste subsidieronde op 1 juni.

Met onze nieuwe werkwijze verwachten we tevens een goede basis te leggen voor het cultuureducatiebeleid voor onze nieuwe cultuurnotaperiode 2017-2020.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Peter den Oudsten', written over a horizontal line.

de burgemeester,
Peter den Oudsten

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Peter Teesink', written over a horizontal line.

de secretaris,
Peter Teesink

PLAN VAN AANPAK
CMK Groningen

*“Bestendigen, uitbreiden en verankeren
van het cultuuronderwijs in Groningen”*

Regeling Cultuureducatie met Kwaliteit
Provincie Groningen en gemeente Groningen

expertisecentrum en projectorganisatie
kunst en cultuur

Inleiding

De provincie Groningen en de gemeente Groningen hebben K&C, expertisecentrum en projectorganisatie kunst en cultuur gevraagd om voor de Regeling *Cultuureducatie met Kwaliteit* een *Plan van aanpak* CMK Groningen te schrijven voor de jaren 2015 en 2016. De eerste twee jaar van de regeling, 2013 en 2014, is in Groningen de focus gelegd op het (laten) ontwikkelen van projecten en op actieve scholen die werken aan cultuuronderwijs. Voor de komende jaren gaat de aandacht uit naar het bestendigen van de aanmaak van cultuureducatieve projecten voor het primair onderwijs, het invoeren van cultuurmenu's binnen de scholen en het ontwikkelen van doorlopende leerlijnen cultuuronderwijs. K&C is gevraagd rekening te houden met deze aandachtsgebieden en is gevraagd meer nadruk te leggen op het eigenaarschap van cultuuronderwijs van de scholen en het sterker maken en verder ontwikkelen van doorlopende leerlijnen cultuuronderwijs. Tevens is gevraagd om duidelijkheid te verschaffen over de inzet van ondersteuningsinstellingen en uitvoerende instellingen.

K&C, expertisecentrum en projectorganisatie kunst en cultuur
Johan de Noord en Marieke Vegt

2 maart 2015

Cultuureducatie met Kwaliteit

De provincie Groningen en gemeente Groningen zien het landelijk programma “Cultuureducatie met Kwaliteit” (CMK) als het vertrekpunt voor de aanpak voor het primair onderwijs en de instellingen in de culturele omgeving van de scholen betreffende cultuuronderwijs. Beide overheden werken hierin samen. De volgende ambities zijn geformuleerd:

- het plan leidt uiteindelijk tot een goed en breed ingevuld ‘cultuurmenu’ voor de scholen Primair Onderwijs aan het eind van 2016 dat voldoet aan de eisen van de regeling CMK en rekening houdt met het kwaliteitskader (Oberon¹);
- er is optimale afstemming tussen aanbieders (cultuurinstellingen) en afnemers (scholen) met de vraag als uitgangspunt;
- het doel is structurele implementatie van cultuureducatie in het primair onderwijs, dit in relatie tot de kerndoelen en met een leeropbrengst voor ogen; het onderwijs is voor het behalen van de kerndoelen uiteindelijk verantwoordelijk;
- de culturele ontwikkeling van het kind in een doorlopende leerlijn is het uitgangspunt (in plaats van min of meer toevallig en incidenteel aanbod van culturele instellingen);
- samenwerking tussen scholen en aanbieders moet niet vrijblijvend zijn;
- er is ruimte voor cultuur als leermiddel naast de focus op cultuur als leerdoel;
- er is uitwisseling mogelijk tussen aanbod uit de provincie en de stad.

Verwachtingen

Voor de uitvoering van de landelijke Regeling “Cultuureducatie met Kwaliteit” in het primair onderwijs in de provincie Groningen en de gemeente Groningen hebben de beide overheden gevraagd aan K&C, expertisecentrum en projectorganisatie kunst en cultuur om een Plan van Aanpak te maken voor de laatste twee jaar van de regeling. Ofwel voor de jaren 2015 en 2016, wat voor de scholen de schooljaren 2015/2016 en 2016/2017 zijn.

De eerste twee jaren van de Regeling zijn uitgevoerd door de vier steunfunctie-instellingen voor cultuureducatie en amateurkunst (Kunststation C, IVAK, Kunstencentrum Groep en Erfgoedpartners, waaronder Museumhuis Groningen). Het Plan van Aanpak richt zich specifiek op de doelstellingen van de landelijke stimuleringsregeling Cultuureducatie met Kwaliteit²:

- ‘versterken van de relatie van de school met de lokale (regionale) culturele en sociale omgeving ten behoeve van de kunstzinnige en culturele ontwikkeling van kinderen’;
- ‘activiteiten gericht op de ontwikkeling, de verdieping en de vernieuwing van het curriculum voor het leergebied kunstzinnige oriëntatie teneinde doorgaande leerlijnen te realiseren door scholen die zich daarmee willen onderscheiden’;
- bijdragen aan vakinhoudelijke deskundigheid.

Waar mogelijk worden andere doeleinden van de regeling hierin meegenomen:

- ontwikkelen en toepassen van een instrumentarium voor het beoordelen van de culturele ontwikkeling van kinderen (in samenhang met de kerndoelen primair onderwijs).

Ingezet wordt ondermeer op het voortbouwen van opgedane ervaringen en goed lopende projecten. En deze verder leiden binnen de criteria van de Regeling.

¹Bureau Oberon heeft in opdracht van het Ministerie van OCW een onderwijskundig kwaliteitskader ontwikkeld.

²www.fondscultuurparticipatie.nl/cultuureducatiemetkwaliteit

Het Plan van Aanpak onderscheidt twee soorten projecten:

1. projecten die tot stand komen vanuit de scholen voor het primair onderwijs;
2. projecten die provinciebreed via thema's worden ontwikkeld – inspelend op de vraag van scholen. Deze krijgen concreet gestalte in het onderwijs. En zijn in het bijzonder gericht op deskundigheidsbevordering.

Een ander vertrekpunt is de inzet op sterke en brede lokale cultuur educatieve netwerken, waaraan o.a. cultuurcoaches deelnemen.

K&C ziet de scholen als de centrale spelers. De vraaggerichte werkwijze staat daarmee centraal. De school formuleert haar plannen voor de komende twee schooljaren en benoemt hierin de didactische en de praktische randvoorwaarden en leerdoelen. K&C gaat er vanuit dat, via de lokale cultuur educatieve netwerken en de netwerkbijeenkomsten van ondermeer de steunfunctie-instellingen, er voldoende overdracht aan kennis en ervaringen plaatsvindt en dat succesvolle projecten scholen zullen stimuleren tot deelname (inktvlekwerking). Projecten dienen overdraagbaar en herhaalbaar te zijn, zodat er gedurende de looptijd van de regeling een cultuureducatief pakket gevuld wordt waarmee scholen ook na 2016 bediend kunnen worden.

Het aantal scholen in het primair onderwijs in Groningen dat in 2015-2017 deelneemt aan Cultuureducatie met Kwaliteit is minimaal 75 %.

Visie

K&C volgt het advies³ dat de Raad voor Cultuur en Onderwijsraad in 2012 uitbrachten met betrekking tot de ontwikkeling van cultuureducatie in het primair onderwijs. Uit het advies bleek dat het merendeel van de scholen nog onvoldoende eigenaar was geworden van het cultuuronderwijs dat de leerlingen ontvangen. Cultuuronderwijs is te weinig geïntegreerd in het reguliere lesprogramma en wordt te vaak ad hoc ingevuld door externe partijen (kunstcentra en andere culturele instellingen). Bovendien is er te weinig deskundigheid in de school om de gewenste kwaliteitsslag te maken.

K&C wil scholen eigenaar maken van hun cultuuronderwijs. Scholen moeten in staat worden gesteld om zelf de regie te voeren over de invulling van hun cultuuronderwijs. K&C wil scholen helpen om school specifiek cultuurbeleid op te stellen van waaruit scholen gericht activiteiten kunnen inkopen en keuzes kunnen maken voor doorlopende leerlijnen met horizontale en verticale samenhang. De culturele omgeving zal een vraaggerichte werkwijze ontwikkelen om door middel van projecten met scholen te gaan samenwerken.

Om de regie te kunnen voeren, bewust activiteiten in te kopen en doorlopende leerlijnen te ontwikkelen (in samenwerking met de culturele omgeving) zijn extra middelen nodig.

Daarom kiest K&C ervoor om het leeuwendeel van de subsidie Cultuureducatie met Kwaliteit beschikbaar te stellen voor de scholen van het primair onderwijs in Groningen.

In de visie van K&C zijn niet alleen de actieve scholen leidend in het project Cultuureducatie met Kwaliteit. Scholen op ieder instapniveau hebben recht op deelname aan het programma en kunnen investeren in hun kwaliteit. Daarom werkt K&C met scenario's waarbinnen scholen hun cultuuronderwijs kunnen verbreden en verdiepen.

³ Leren, Creëren en Inspireren, Raad voor Cultuur en Onderwijsraad 2012

Uitgangspunten voor aanpak en organisatie door K&C

Binnen het Plan van Aanpak voor de jaren 2015 en 2016 (schooljaren 2015/2016 en 2016/2017) wordt rekening gehouden met de doelstellingen die de gemeente Groningen en de provincie Groningen hebben verwoord in de nota "Volgende verdieping!". Tevens wordt rekening gehouden met de bereikte resultaten in de afgelopen twee jaar en wordt aangesloten op een mogelijk vervolg van de landelijke Regeling, voor de jaren 2017 t/m 2020.

K&C bouwt voort op:

- het (door)ontwikkelen van projecten
- de invoering van vraaggestuurde(keuze) cultuurmenu's
- de ontwikkeling van doorlopende leerlijnen cultuuronderwijs

Nadere uitwerking van het Plan van Aanpak en het bereiken van de doelen

Op basis van de door de provincie Groningen en gemeente Groningen geformuleerde doelen, de daadwerkelijke inzet van scholen en culturele instellingen en de tot nu toe bereikte resultaten maakt K&C een Plan van Aanpak voor de jaren 2015 en 2016.

Het Plan van Aanpak besteedt aandacht aan:

- 1) Projecten
- 2) Cultuurmenu's
- 3) Doorlopende leerlijnen cultuuronderwijs

In trefwoorden weergegeven zal de inzet van K&C op de drie aandachtsgebieden zijn:

- bestendigen
- uitbreiden
- verankeren

1. Projecten

De projecten die op dit moment ontwikkeld zijn hebben een focus op:

- ontwikkeling, verdieping, verbreding
- samenhang school/omgeving
- deskundigheidsbevordering

De aanpak

De projectenaanpak resulteert in een Gronings Cultuurprogramma waarin:

- verschillende disciplines (kunsten, erfgoed en nieuwe media) aan bod komen;
- de genoemde projecten een ruggengraat vormen;
- ook multidisciplinaire projecten op scholen plaatsvinden;
- deskundigheidsbevordering van schoolteams een plaats krijgt.

Op basis van de inventarisatie van de projecten wordt inzichtelijk gemaakt hoe de verdeling binnen de categorieën er uitziet, welke behoeften er nog zijn en welke hiaten zichtbaar worden. Na een analyse van de lopende projecten worden alle projecten geïntegreerd in de cultuurmenu's (zie 2) of in doorlopende leerlijnen (zie 3). K&C gaat met alle projecteigenaren in gesprek om te bepalen op welke wijze de integratie in de schooljaren 2015-2016 en 2016-2017 vorm kan krijgen. K&C kiest er vooraleerst voor om het beleid aangaande de projecten te **bestendigen**.

2. Cultuurmenu's

Met betrekking tot het ontwikkelen en invoeren van (keuze) cultuurmenu's stelt K&C een systeem voor waarbij scholen voor een periode van twee jaar extra financiële middelen ontvangen vanuit de het CMK Groningen programma voor het invoeren van een Cultuurmenu binnen de eigen school.

Het Cultuurmenu behelst voorstellingen en cultuur educatieve projecten ontwikkeld vanuit en door de kunsten-, erfgoed- en nieuwe media-sector. K&C gaat er vanuit dat voorstellingen en projecten op het gebied van de kunsten veelal van buiten de gemeente komen, uitgezonderd voor de scholen in de gemeente Groningen. Dat voor wat betreft erfgoed het zal gaan om erfgoedprojecten ontwikkeld in nauwe samenwerking met erfgoedverenigingen en – instellingen uit de eigen gemeente. Tot en met groep vijf van het basisonderwijs worden voorstellingen en projecten meestal geprogrammeerd in de school. Vanaf groep zes worden culturele activiteiten vaker buiten de school bezocht.

Kosten voor een cultuurmenu hebben betrekking op de inkoop van voorstellingen en projecten en op het organiseren van cultuurmenu activiteiten. De inkoop wordt mede gefinancierd door de € 10,90 die de school per leerling ontvangt vanuit de Prestatiebox. Voor de bijdrage aan de organisatie van het cultuurmenu zoekt elke school naar eigen financieringsbronnen. K&C zal in gesprek gaan met derden voor wat betreft de mogelijkheden om tot samenwerking te komen m.b.t. het realiseren van cultuurmenu's.

Voor wat betreft de cultuurmenu's zet K&C als penvoerder CMK Groningen in op:

1. Eén basis cultuurmenu en meerdere keuzemogelijkheden met kennismaking met alle kunstdisciplines, erfgoed en media. K&C biedt de mogelijkheid aan scholen om deel te nemen aan reeds bestaande cultuurmenu's in de stad Groningen en provincie Groningen. K&C stimuleert een vraaggerichte werkwijze waarbinnen het netwerk van scholen sturend is en de kerndoelen van het onderwijs leidend zijn.
2. Aanbod van noordelijk gesubsidieerde culturele instellingen (bijv. NNO, Het Houten Huis, de Groningse schouwburgen en theaters, Museumhuis, Groninger Museum en regionale musea) krijgt een plaats in het cultuurmenu, evenals de lopende projecten (zie 1). K&C gaat gesprekken aan met de grote culturele aanbieders in Groningen en zet haar eigen expertise in op het gebied van de kennis van het landelijke cultuureducatieve aanbod dat in Groningen geprogrammeerd kan worden. Jaarlijks leidt dit tot een kwalitatief en duurzaam aanbod van een basismenu en keuzemenu's met activiteiten in de school en in de culturele omgeving van de school.
3. Gemeenschappelijke inkoop voor een cultuurmenu door meerdere scholen in één gemeente of één gebied. K&C adviseert de lokale cultuureducatieve netwerken over de mogelijkheden.

K&C kiest ervoor dat alle Groningse scholen een goede basis voor cultuureducatie creëren door middel van een structureel cultuurmenu met activiteiten voor alle groepen. Leerlingen maken via het cultuurmenu kennis met alle kunstdisciplines, erfgoed en nieuwe media, zowel productief als receptief en altijd reflectief. K&C kiest voor het **uitbreiden** van cultuurmenu's op alle scholen in Groningen.

K&C kiest er voor binnen de begroting van CMK Groningen voor twee jaar stimuleringsgelden vrij te maken voor het onderwijs om tot een volledig cultuurmenu te komen op alle scholen van het primair onderwijs. Culturele instellingen worden uitgenodigd cultuureducatieve projecten te ontwikkelen die ingezet kunnen worden in een (keuze) cultuurmenu per gemeente of gebied. De kennisbank en de projectenbank van Cultuurclick laten blijvend zien welke projecten ontwikkeld zijn.

3. Doorlopende leerlijnen cultuuronderwijs

Centraal binnen het vervolg van Cultuureducatie met Kwaliteit 2015-2017 staan de doorlopende leerlijnen cultuuronderwijs.

Doelstellingen bij dit domein zijn voor K&C:

- a. het centraal stellen van de vraag vanuit de scholen
- b. centraal in deze vraagontwikkeling staat het (door)ontwikkelen van doorlopende leerlijnen cultuuronderwijs met horizontale en verticale samenhang die doorloopt in het voortgezet onderwijs
- c. Deskundigheidsbevordering van leerkrachten en educatief medewerkers van de cultuurinstellingen op het gebied van doorlopende leerlijnen (zowel vakinhoudelijk: verticale leerlijnen bijvoorbeeld op het gebied van muziek, als horizontale samenhang met andere vakken en de belevingswereld van leerlingen)
- d. een belangrijke randvoorwaarde aan deze ontwikkeling is het gebruik maken van de bestaande netwerken (per gemeente of groepen van gemeenten).

K&C kiest ervoor om op de website www.cmkgroningen.nl alle nascholing op het gebied van de ontwikkeling van doorlopende leerlijnen zichtbaar te maken. Ook de projecten die vanuit het gedachtegoed van Cultuur in de Spiegel zijn ontwikkeld (zie 1) worden opengesteld voor scholen die willen werken aan doorlopende leerlijnen cultuuronderwijs. K&C biedt advies aan scholen die willen samenwerken met hun culturele omgeving en trekt hierin samen op met de bestaande ondersteuningsinstellingen.

Met een goede basis kunnen scholen in samenwerking met hun culturele omgeving werken aan het **verankeren** van hun cultuuronderwijs in het reguliere lesprogramma. Het ontwikkelen van doorlopende leerlijnen is een belangrijke stap om te zorgen voor borging van cultuuronderwijs in het beleid van de school.

Om goed aan de eerder genoemde aandachtsgebieden te kunnen werken is het wenselijk dat voor de scholen duidelijk is wie hen helpt, hen ondersteunt en wie is in te huren voor het uitvoeren van een voorstelling of project. K&C zal daarvoor een overzicht maken van instellingen dat terug te vinden is op de websites www.cultuuractief.nl en www.cmkgroningen.nl

Voor wat betreft het realiseren van de plannen van de school zal K&C zorg dragen voor een afstemming met de ondersteuningsinstellingen die in Groningen werkzaam zijn.

Scholen aan zet

Zoals uit onze visie blijkt wil K&C de scholen van het primair onderwijs een centrale rol geven in de uitvoering van de regeling Cultuureducatie met Kwaliteit 2015-2017. Zij zijn de eigenaren van cultuuronderwijs. Er zal een loket worden ingericht waar scholen een bijdrage kunnen aanvragen voor het inkopen van een cultuurmenu (activiteiten), het ontwikkelen van doorlopende leerlijnen (in samenwerking met de culturele omgeving) en het bevorderen van de deskundigheid van leerkrachten op het gebied van cultuuronderwijs (op vak inhoud en organisatie). Scholen kunnen op ieder niveau instappen en deelnemen, mits zij de ambitie hebben om de kwaliteit van het cultuuronderwijs op school te verbeteren. K&C heeft in haar nota *Bovenop de Toren...*(2012)⁴ vier scenario's benoemd, waar scholen hun stand van zaken betreffende cultuureducatie in kunnen herkennen. Scholen worden gevraagd om in hun

⁴ Bovenop de Toren...Beleidsplan voor een raamwerk doorgaande leerlijn cultuuronderwijs, Uitgave van K&C, expertisecentrum en projectorganisatie kunst en cultuur (2012), p-35-37.

aanvraag voor een bijdrage uit Cultuureducatie met Kwaliteit aan te geven welke groei ze willen gaan doormaken in de schooljaren 2015-2016 en 2016-2017. Het ambitie scenario (minimaal scenario 2) moet minimaal één scenario hoger zijn dan het huidige. In de aanvraag beschrijven de scholen hun plan van aanpak om in één of twee jaar het ambitie scenario te bereiken. Deze werkwijze sluit aan bij de beschrijving van de startsituatie cultuureducatie van de scholen van het primair onderwijs in 2012 in de nota De Verdieping: “Er zijn echter *grote verschillen* in motivatie en middelen, afhankelijk van de context: de school, de gemeente, de culturele instelling. We constateren dat de vervolgroute daarom uiteenlopende snelheden zal laten zien.”

De vier scenario's

Wat is de ambitie van basisscholen op het terrein van cultuuronderwijs nú, en wat zou die ambitie kunnen zijn in de toekomst? In 2003 heeft de Taakgroep Cultuureducatie in Primair Onderwijs⁵ de stand van zaken rond cultuuronderwijs in basisscholen in Nederland geïnventariseerd. Op basis van de analyse heeft de Taakgroep drie scenario's⁶ uitgewerkt, aan de hand waarvan scholen hun identiteit en ambities op het terrein van cultuuronderwijs kunnen bepalen. Gezien de inhoud van de regeling Cultuureducatie met Kwaliteit' heeft K&C er nog een vierde scenario aan toegevoegd.

Scenario 1 Komen & gaan

De school kiest uit een divers aanbod van verschillende cultuurinstellingen. Projecten zijn kortdurend, wisselen elkaar steeds af. De school heeft geen eigen visie op cultuuronderwijs, maar biedt wel verschillende culturele activiteiten aan. Er is geen opgeleide ICC'er met voldoende taakuren en budget.

In scenario 1 staat **het aanbod** centraal.

Voordeel: enthousiasme en activiteit.

Nadeel: weinig samenhang, ad-hoc, activiteiten beklijven niet.

Scenario 2 Vragen & aanbieden

De school bepaalt zijn vraag vanuit zijn eigen visie op cultuuronderwijs en legt die voor aan de cultuurinstellingen, die op basis daarvan hun aanbod ontwikkelen. De school biedt structureel verschillende culturele activiteiten aan, vaak in vorm van een cultuurmenu. Er is een opgeleide ICC'er werkzaam in het team met voldoende taakuren en geoordeeld budget.

In scenario 2 staat **de vraag** centraal leidend tot een structureel **cultuurmenu**.

Voordeel: school ontwikkelt eigen visie op cultuuronderwijs.

Nadeel: continuïteit is afhankelijk van extra budget en er is geen samenhang tussen het culturele aanbod en het overige onderwijs.

⁵Wagemakers, J. (voorzitter) 2003. *Hart(d) voor cultuur. Eindrapport*. Taakgroep Cultuureducatie in Primair Onderwijs, in opdracht van het ministerie van OCW.

⁶ Later is er een scenario 0 bijgevoegd omdat er ook scholen zijn die geen cultuuronderwijs aanbieden. Omdat K&C zich alleen richt op scholen vanaf scenario 1, is scenario 0 hier niet in opgenomen.

Scenario 3 Leren & ervaren

De school beoogt vanuit het vastgelegde cultuurbeleid in samenwerking en nauwe afstemming met haar directe (culturele) omgeving een rijke ontwikkeling van haar kinderen. De ICC'er speelt een centrale rol bij de vormgeving van het cultuuronderwijs van de school. Onder regie van de school wordt het cultuuraanbod samengesteld, rekening houdend met de expertise van het eigen team en de omgeving. Culturele activiteiten worden gekozen vanuit de mogelijkheden die ze bieden om een horizontale (binnen één leeftijdsgroep met relaties tussen meerdere vakken) of verticale leerlijn te realiseren vanaf groep 1 tot en met groep 8.

In scenario 3 staat **samenwerking** centraal leidend tot **doorlopende leerlijnen**.

Voordeel: rijke, realistische leeromgeving, eendrachtige samenwerking met andere organisaties.

Nadeel: verdeling verantwoordelijkheden is onduidelijk, doet een zwaar beroep op organisatorische en sociale vermogens van de betrokken partijen.

Scenario 4 Eigenaarschap & integratie

De school geeft cultuuronderwijs vanuit een doorgaande leerlijn met verticale samenhang (cumulatieve kennis en vaardigheden) en horizontale samenhang (met aan de ene kant de eigen belevingswereld van het kind en aan de andere kant de relatie met de overige vakken in het onderwijs). De school voert haar eigen cultuuronderwijs uit en gebruikt aanbod van culturele instellingen om eigen doelen te bereiken. Cultuuronderwijs wordt ingezet om de 21st century skills te bevorderen.

In scenario 4 staat **het curriculum** centraal vanuit de bestaande **doorlopende leerlijnen**

Voordeel: eigenaarschap cultuuronderwijs ligt bij alle leerkrachten, cultuuronderwijs is geïntegreerd in het schoolplan, culturele infrastructuur staat in dienst van de school.

Uitdaging: doet voortdurend beroep op innovatieve en organisatorische vermogens van het schoolteam.

De indeling illustreert dat scholen op diverse manieren kunnen omgaan met cultuuronderwijs. Ongeacht het scenario, waarin een school zich bevindt, zijn er mogelijkheden om cultuuronderwijs een steviger onderdeel te laten zijn van het curriculum. En gebruik te maken van (elementen van) het raamwerk voor een doorgaande leerlijn. Jan Wagemakers, voorzitter van de Taakgroep Cultuureducatie, adviseerde de scholen bij de presentatie van de onderzoeksresultaten op een werkconferentie in 2004: "Bepaal wat je nu aan cultuureducatie doet. Kies een scenario, plaats cultuureducatie in een interne samenhang en maak je beleid haalbaar en uitvoerbaar door ondermeer in een scholennetwerk te opereren. En bovenal: vertrouw op je vakbekwaamheid en je band met de kinderen."⁷ Dit advies blijft actueel in

⁷De woorden van Wagemakers zijn in 2004 geciteerd in de uitgave van Cultuurnetwerk "Zicht op... cultuureducatie en basisonderwijs: beleid en praktijk" (p. 11 en 12).

2015. In het advies van de Onderwijsraad (2012) staat dat scholen in de afgelopen jaren te weinig vertrouwd hebben op hun eigen vakbekwaamheid en teveel de regie op het cultuuronderwijs uit handen hebben gegeven en de invulling overgelaten hebben aan culturele instellingen. Door de volgende vragen te beantwoorden bepaalt de school welk scenario bij de eigen invulling van cultuuronderwijs past en hoe de school cultuuronderwijs binnen het gewenste scenario wil vormgeven.

De keuze begint bij:

- het benoemen van de visie en de doelen (wat willen we bereiken: opbrengsten en waarom)
- de activiteiten die de school minimaal wil aanbieden aan haar leerlingen per leerjaar op basis van de eigen visie, identiteit en locatie van de school
- de expertise en het aanbod van het team (wat heeft de school en het netwerk zelf in huis)
- welke expertise of aanbod zijn niet aanwezig in het schoolteam maar wel gewenst (vraagstelling)
 - welke deskundigheidsbevordering is nodig voor het eigen schoolteam
 - wat moet worden ingehuurd (bijvoorbeeld een dansvoorstelling voor groep drie of een vakdocent muziek voor 0,2 fte voor alle klassen)
 - wat zou juist klassikaal bezocht moeten worden (bijvoorbeeld bezoek Stadsschouwburg of Veenkoloniaal Museum)
- hoe maak je een keuze uit het aanbod?
 - wat is in de directe culturele omgeving te vinden (eigen dorp/gemeente)
 - wat is aanvullend uit provinciaal aanbod
 - wat is aanvullend uit landelijk aanbod

Wanneer schoolteams bovenstaande vragen beantwoord hebben, kunnen scholen vanuit hun eigen scenario aangeven hoe cultuuronderwijs sterker kan worden verankerd in het curriculum. Dit kan via thematische projecten, doorgaande leerlijnen op disciplines, structurele ruimte voor cultuuronderwijs in de weekplanning, een cultuurmenu of een activiteitenladder. De school wordt daarmee weer eigenaar en regisseur van haar eigen cultuuronderwijs.

In overeenstemming met de vraag van de provincie en gemeente Groningen kiest K&C ervoor om de Groningse scholen van het primair onderwijs te subsidiëren om te komen tot:

1. Cultuurmenu's (de verwachting is dat 50 % van de deelnemende scholen scenario 2 ambieert). De te subsidiëren activiteiten bevatten: inkoop cultuureducatie en deskundigheidsbevordering ICC'ers.
2. Doorlopende leerlijnen cultuuronderwijs en ontwikkeling van het curriculum (de verwachting is dat 50 % van de deelnemende scholen voor scenario 3 en 4 gaat). De te subsidiëren activiteiten bevatten: ontwikkeling en invoering doorlopende leerlijnen + inkoop activiteiten die hier invulling aan geven (in samenwerking met cultureel ondernemers), vakinhoudelijke deskundigheidsbevordering cultuuronderwijs van leerkrachten en ontwikkeling instrumentarium om leeropbrengsten cultuuronderwijs van leerlingen te monitoren.

Projecten van cultureel ondernemers

K&C zal de afspraken die zijn gemaakt met projecteigenaren uit 2013-2014 bestendigen. Voor de voortgang van deze projecten in 2015 en eventueel 2016 worden nieuwe afspraken gemaakt met betrekking tot de evaluatie van de resultaten van de projecten (met name op het gebied van de effecten die de projecten hebben gehad op het onderwijs en het bereik van de

projecten).

K&C wil blijvend een projectenbudget reserveren voor cultureel ondernemers om op vragen van scholen te kunnen inspelen. Scholen die scenario 3 of 4 ambiëren hebben vaak behoefte aan de inzet van kunstenaars of cultuureducatief medewerkers om hen te helpen bij het ontwikkelen van doorlopende leerlijnen. Binnen de regeling moet daarom budget beschikbaar blijven voor cultureel ondernemers om vraaggericht te kunnen werken. De projecten moeten de volgende doelen realiseren:

- * samenwerking met één of meerdere scholen bij de productontwikkeling

- * in de productontwikkeling moeten relaties worden gelegd met een mogelijke doorlopende leerlijn: horizontaal binnen één leeftijdsgroep (in de vorm van een project met meerdere disciplines en vakken) of verticaal (cumulatieve vaardigheden en activiteiten die voortbouwen op opgedane kennis en ervaringen).

Projecten moeten binnen één schooljaar ontwikkeld worden. Omdat een aanvraag voor productontwikkeling qua begroting vaak alleen om tijd gaat en soms de uitvoeringskosten van een pilot, is cofinanciering geen voorwaarde.

Organisatie

K&C maakt een onderscheid tussen ondersteunen en uitvoeren. Voor de scholen is het van belang te weten wie hen kan helpen en wie hen culturele activiteiten kan aanbieden.

Samenwerken staat voor K&C centraal. Samenwerken aan het sterker maken van de school en het sterker maken van cultuurproducten van culturele instellingen die worden ingezet ten behoeve van de ontwikkeling van de leerlingen.

Met de gemeente Groningen, de provincie Groningen en het Fonds voor Cultuurparticipatie zal een herziene begroting voor de jaren 2015 en 2016 worden opgesteld.

Om het Plan van Aanpak te realiseren zijn naast de uitgangspunten enige voorwaarden van belang.

Het Plan van Aanpak verdient een erkenning van overheden en scholen. Voor wat betreft draagvlak van het onderwijs en de Groninger gemeenten stelt K&C een beleidsadviescommissie in. Hierin hebben zitting boven schoolse directeuren van openbare, protestants christelijke, rooms katholieke en bijzonder neutrale scholen, enige ICC-ers en enkele vertegenwoordigers van niet mee financierende gemeenten.

De uitvoering van het Plan van Aanpak ligt in handen van K&C. Zij zoekt daarbij een samenwerking en afstemming met de huidige ondersteuningsinstellingen in Groningen: (Cultuurclick, Vrijdag en Erfgoedpartners Groningen).

De culturele instellingen in Groningen worden goed geïnformeerd over het Plan van Aanpak en over hun mogelijke inbreng hierbij. Ook opleidingen zullen goed worden geïnformeerd.

Adviescommissie

Naast de genoemde Beleidsadviescommissie zal ook een Planadviescommissie (PAC) worden ingericht. Deze PAC bestaat uit vertegenwoordigers uit de kunstvak- en onderwijsopleidingen, inspectie basis- en speciaal onderwijs en (oud) bovenschoolse directeuren. De PAC adviseert K&C voor wat betreft de aanvragen van de scholen en cultureel ondernemers door deze te toetsen aan de doelstellingen van de CMKGroningen.

Monitoring en evaluatie

De regeling CMKGroningen kent een goede samenwerking met de Rijksuniversiteit Groningen (RUG), leergebied Cultuur en Cognitie. K&C heeft voor de uitvoering van de

evaluatie van het Drentse programma CemK, de RUG gevraagd om een evaluatie-instrument te ontwikkelen om de groei van de scholen op het gebied van cultuuronderwijs te kunnen monitoren. Het betreft een kwalitatieve analyse van de ontwikkeling op het gebied van:

- deskundigheid cultuuronderwijs (vakinhoudelijke deskundigheid en ICC'ers)
- visie en beleid (school specifieke doelstellingen en borging cultuuronderwijs)
- doorlopende leerlijnen (kwaliteit)
- lokale samenwerking en rol in het cultuureducatieve netwerk (regievoering)

Op alle onderdelen bepalen directie en een leerkracht (vaak de ICC'er) wat er door de school ondernomen is, hoe tevreden de school met de actie is en hoe de school verder wil. De analyse levert een goed inzicht in de effecten van de investering op schoolniveau.

Voor CMK Groningen gaat K&C gesprekken aan met de RUG om een vergelijkbare monitoring te ontwikkelen, zowel op schoolniveau als op projectniveau.

De kwalitatieve evaluatie op scholen vindt plaats in september 2016, waarna het evaluatierapport eind december 2016 wordt gepresenteerd.

Planning en organisatie

De ontwikkeling van de nieuwe werkwijze in Groningen zal in versneld tempo worden opgepakt. Goede samenwerking en ondersteuning van de kernpartners (overheden, schoolbesturen en steuninstellingen cultuureducatie) is essentieel voor het succes.

In de eerste vier fases zal een coördinator vanuit K&C drie dagen per week beschikbaar zijn om de trein op de rails te krijgen.

Fase 0: 2 maart-9 maart 2015

Er zal in de eerste week een apart traject qua communicatie worden afgesproken. Dit betreft het informeren van de voormalige projectleiders (Cultuurclick, Vrijdag en Erfgoedpartners), de politiek en de pers. De voormalige projectleiders worden geïnformeerd over de nieuwe werkwijze en de adviseurs van deze instellingen worden meegenomen in het traject. De samenwerking zal gebaseerd zijn op wederzijds vertrouwen met één gezamenlijk doel: de scholen in Groningen sterker maken met cultuuronderwijs.

Fase 1: 9 maart-1 mei 2015 (2 maanden)

- * beschikkingen van Provincie Groningen, Fonds Cultuurparticipatie en Gemeente Groningen
- * samenwerkingsovereenkomst met steuninstellingen (heldere taakverdeling en vastgelegd overleg)
- * inrichten loket (met formats, deadlines, procedure, gewenste cofinanciering bij scholen van de prestatiebox-gelden cultuureducatie, geschillenregeling)
- * opstellen communicatieplan
- * opstellen brief naar alle schoolbesturen
- * opzetten Beleidsadviesgroep
- * opzetten Planadviescommissie
- * informeren scholen en cultureel ondernemers over nieuwe Plan van Aanpak
- * overname website cmkgroningen.nl en opnieuw inrichten: 1 april online
- * afspraken met projecteigenaren van meerjarige projecten
- * werkbijeenkomsten per regio (3 in de provincie en 1 in de stad) voor scholen

- * werkbijeenkomst voor cultureel ondernemers
- * inrichten bureau administratie voor de behandeling van subsidieaanvragen

Fase 2: 1 mei-1 juni 2015 (1 maand)

- * intensieve ondersteuning van scholen en cultureel ondernemers bij het schrijven van aanvragen door steuninstellingen in afstemming met coördinator CMK Groningen.
- * toelichting geven bij bijeenkomsten van lokaal educatieve netwerken in de provincie en ICC-netwerken in de stad.
- * eerste bijeenkomst PAC en Beleidsadviescommissie: introductie nieuwe Plan van Aanpak en bespreken rollen en taken.
- * afspraak met RUG, m.b.t. monitoring en evaluatie CMK Groningen
- * inrichten financiële administratie van subsidietoewijzing

1 juni 2015: deadline eerste aanvraagronde (scholen en ondernemers). Scholen doen een aanvraag voor twee schooljaren (2015-2016 en 2016-2017) aan; cultureel ondernemers vragen voor één productontwikkeling aan (ontwikkeling moet in één schooljaar zijn afgerond).

fase 3: 1 juni-8 juli 2015 (5 weken)

- * bijeenkomst PAC, aanstellen notulist
- * administratieve verwerking aanvragen (gehonoreerd/afgewezen + motivatie)
- * overleg met steuninstellingen om afgewezen scholen en/of ondernemers te ondersteunen bij een nieuwe aanvraag.

In de periode 15 augustus 2015-1 maart 2017 zal de coördinator van K&C drie dagen in de week beschikbaar zijn voor de werkzaamheden van CMK Groningen

Fase 2 en 3 herhalen zich op basis van de volgende deadlines:

- 1 oktober 2015: deadline tweede aanvraagronde (scholen en ondernemers)
- 1 december 2015: deadline derde aanvraagronde (scholen en ondernemers)

De meerjarige projectbijdragen die toegezegd zijn aan verschillende partijen (zie projectenoverzicht CMK Groningen, dd februari 2015) moeten voor 31 december 2015 verantwoord zijn met een inhoudelijke en financiële (tussen)rapportage.

In februari 2016 presenteert K&C de financiële afrekening van CMK Groningen van het jaar 2015 en de eventueel aangepaste begroting van het jaar 2016. Na goedkeuring door de Provincie Groningen, Gemeente Groningen en het Fonds Cultuurparticipatie begint de uitvoering van de regeling voor het jaar 2016.

In maart 2016 worden wederom vier werkbijeenkomsten georganiseerd voor het primair onderwijs en één bijeenkomst voor cultureel ondernemers. Tijdens de bijeenkomsten wordt kennis gedeeld, 'best en worst practices' getoond en is er ruimte voor intervisie op de verschillende onderwerpen (doorlopende leerlijnen, visie en beleid, deskundigheid cultuuronderwijs en netwerken). Scholen die nog niet meedoen worden geïnformeerd over de mogelijkheden. Ook zal het evaluatie-instrument worden geïntroduceerd door de RUG.

1 juni 2016: *enige* deadline vierde aanvraagronde. Scholen vragen voor één schooljaar (2016-2017) een bijdrage aan; cultureel ondernemers vragen voor één productontwikkeling aan (ontwikkeling moet in één schooljaar zijn afgerond).

Eind augustus 2016: scholen ontvangen de inlogcodes voor het digitale evaluatie-instrument

September 2016: scholen vullen evaluatie in

Oktober-december 2016: verslaglegging door de RUG

Voor de meerjarige projectbijdragen die toegezegd zijn aan verschillende partijen (zie projectenoverzicht CMK Groningen dd februari 2015) moet voor 1 december 2016 een inhoudelijke en financiële eindrapportage ingediend zijn bij het loket van K&C.

Januari 2017: presentatie resultaten van het evaluatieonderzoek CMK Groningen aan scholen, cultureel ondernemers, overheden en betrokkenen

In februari 2017 presenteert K&C de financiële afrekening van CMK Groningen van het jaar 2016 aan de Provincie Groningen, Gemeente Groningen en het Fonds Cultuurparticipatie.

Tot slot

Naast het uitgangspunt dat scholen eigenaar zijn van cultuuronderwijs en de regie voeren over hun eigen beleid is het van belang dat velen in de culturele omgeving van de scholen met de scholen en elkaar samenwerken.

Voor wat betreft CMK Groningen werken overheden (werkzaam op gemeentelijk, provinciaal en landelijk niveau) met elkaar samen. Gaan culturele instellingen, die iets willen en kunnen produceren voor het onderwijs samenwerken met de scholen op basis van hun vragen en wensen. Scholen werken samen binnen netwerken en kopen gezamenlijk producten in voor hun (keuze) cultuurmenu. Steuninstellingen, die allen opdrachten van betrokken overheden hebben ontvangen om de scholen sterker te maken, stemmen hun activiteiten nog meer op elkaar af.

K&C gaat met allen in gesprek om de diverse vormen van samenwerking met hen inhoud en vorm te geven. Waarbij aangesloten wordt bij dat wat met elkaar al bereikt is.

Budgetverdeling 2015 (onderstaande cijfers gelden idem voor 2016)
budget = € 731.000 per jaar (op basis van toezeggingen van het FCP, de Provincie Groningen en de Gemeente Groningen voor 2015 en 2016)

Organisatiekosten K&C 2015

Coördinatie	: drie dagen per week	€ 46.000,00
Secretariaat	: halve dag per week	€ 4.800,00
Communicatie	: één dag per week	€ 13.000,00
Financiële administratie	: één dag per week	€ 9.600,00
Controller	: twee uur per week	€ 4.200,00
Website onderhoud	: twee uur per week	€ 2.400,00
Overhead		€ 15.000,00
Accountant		€ 2.000,00
BAG en PAC		<u>€ 8.000,00</u>
Totaal		€105.000,00
Van dit bedrag wordt € 52.500 ondergebracht bij directe activiteitenkosten CMK Groningen		<u>€ 52.500,00 -</u>
TOTAAL ORGANISATIEKOSTEN		€ 52.500,00 (7,18%)

Kosten MONEVA 2015

Bijeenkomsten Moneva	€ 7.500,00
Moneva(RUG)	€ <u>12.500,00</u>
TOTAAL MONEVA	€ 20.000,00 (3%)

Activiteitenkosten 2015⁸

Coördinatiekosten	€ 52.500,00
Scholen budget cultuurmenu's	€ 202.500,00
Scholen budget doorlopende leerlijnen	€ 202.500,00 ⁹
Advisering aan scholen en ondernemers ¹⁰	€ 71.000,00
Ondernemers budget doorlopende leerlijnen ¹¹	<u>€ 130.000,00 +</u>
TOTAAL ACTIVITEITENKOSTEN	€ 658.500,00 (90 %)

⁸ Afspraken van lopende projecten 2013/2014 kunnen worden gedekt door het overschot van 2013/2014. De lila toezeggingen (totaal 2015 = € 143.645,- en totaal 2016 = € 58.333,- = € 201.978) kunnen worden gedekt door het overschot van € 270.000,-. Er blijft dan nog € 68.022,- over. In overleg kan dit bestemd worden.

⁹ Totaal scholenbudget: € 405.000,-. Groningen telt 45.000 leerlingen. Dit betekent dat primair onderwijs scholen op basis van een bedrag van € 9,00 per leerling per schooljaar een aanvraag kunnen indienen voor cultuurmenu's (scenario 2) of doorlopende leerlijnen (scenario's 3 en 4). Voor scholen met minder dan 80 leerlingen wordt een minimum subsidiebedrag vastgesteld van € 720,- per jaar.

¹⁰ K&C neemt een bedrag op qua advisering van scholen en cultureel ondernemers voor de ontwikkeling van subsidieaanvragen en de ondersteuning van hulpvragen. K&C zal voor de uitvoering gaan samenwerken met medewerkers van Cultuurclick, Erfgoedpartners en Vrijdag.

¹¹ Ondernemers kunnen een aanvraag indienen op basis van € 2,50 per leerling (x totaal leerlingenaantal van de deelnemende scholen aan productontwikkeling. Er wordt een minimum subsidiebedrag vastgesteld van € 1.500,- per productontwikkeling van doorlopende leerlijnen)

TOTAAL KOSTEN per jaar:

Organisatiekosten	€ 52.500,00 (7%)
Moneva	€ 20.000,00 (3%)
Activiteitenkosten	<u>€ 658.500,00 (90%) +</u>
	€ 731.000,00 (100%)